בעלאַ שאַגאַל

ברענענדיקע ליכט

ציי‌כענונגען פון
מאַרק שאַגאַל

פאָלקס-פאַרלאַג
ביים אידישן פראַטערנאַלן פאָלקס-אָרדן
ניו-יאָרק, 1945

BRENENDICKE LICHT

By BELLA CHAGALL

Drawings by

MARC CHAGALL

Copyright, 1945

Published by

Book League of the Jewish Peoples Fraternal Order, IWO

80 Fifth Avenue, New York 11, N. Y.

Printed in the U.S.A.

209

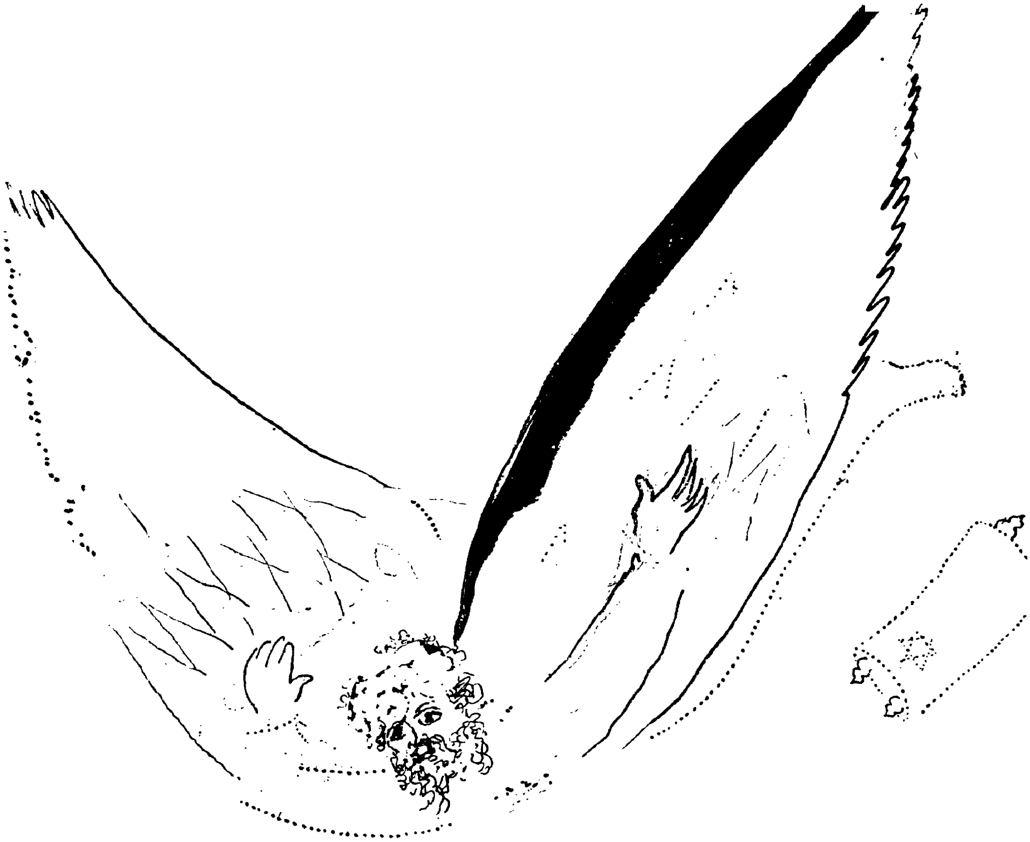

ראש־השנה

קומען אָן ימים־נוראים — פאַרטומלט זיך אין גאַנצן אונדזער שטוב. יעדער יום־טוב ברענגט מיט זיך זיין טעם, יעדערער וויקלט זיך אין זיין אייגענער לופט אַריין. אַ לייכטע, שהחיינו־דיקע, אויסגעוואַשענע לופט, ווי נאָך אַ רעגן — די לופט פון ראש־השנה.

נאָך די שוואַרצע סליחות־נעכט שיינט אַרויס צום נייעם יאָר אַ קלאָר זונענדיקער טאָג. די וואָך פון סליחות — די אומ־רואיקסטע וואָך. דער טאַטע כאַפּט זיך אויף אין מיטן נאַכט, וועקט אויף די ברידער און זיי אַלע טוען זיך שטיל אָן און פאַר־שווינדן, ווי גנבים, הינטער דער טיר.

וואָס זוכן זיי אין דער קעלט, אין די פינצטערע גאַסן ? אין בעט איז דאָך אַזוי וואַרעם ! און ווי, אַז זיי קומען גאָר נישט צוריק, וועלן מיר דאָך מיט דער מאַמען זייער וויינען ? איך הייב שוין אָן אַליין כמעט צו וויינען און פאַרוויקל זיך טיפער אין די קאָלדרעס.

מיט אַ בלאַס אויסגעמאַטערט פּנים טרינקט דער טאַטע טיי אין דער פרי. דער ערב־יום־טובדיקער טומל פאַרטרייבט אַלע־מענס מידקייט.

מען פאַרמאַכט פרי די קראָם. אַלע גרייטן זיך גיין אין שול אריין. מע גרייט זיך מער ווי אַלע מאָל, ווי מע וואָלט צום ערשטן מאָל אַהין גיין. יעדערער טוט אָן וואָס נייעס, ווער אַ פרישן, העלן הוט, ווער אַ נייעם שניפּס, ווער אינגאַנצן אַ נייעם בגד.

די מאַמע טוט אויך אָן אַ ווייס־זיידענע בלוזקע און, ווי אַ באַנייטע מיט אַ פרישער נשמה, איילט זי זיך גיין אין שול אַריין.

אָן עלטערער ברודער מישט איר אויף דעם גראָבן מחזור און פאַרבייגט די זייטן, וואו זי דאַרף דאַווענען. אויף זיי שטייט שוין פון יאָרן לאַנג אָנגעשריבן מיט דעם זיידנס האַנט : זאָג.

דערקענט די מאַמע די שורות, וואָס זי האָט אויסגעוויינט פאַראַיאָרן. אַ ציטער פאַרוואָגלט אירע אויגן. זי איילט זיך אין שול אַריין זיי ווייטער צו באַוויינען, ווי גאָר פונדאַסניי.

אַ פּאַק מיט ספרים אָנגעגרייט פאַר איר. זי וויקלט זיי אין אַ גרויס נאָזטיכל אַריין און נעמט זיי אַלע מיט זיך. זי דאַרף דאָך אויסבעטן אַ גוט־יאָר פאַר דער גאַנצער משפּחה.

דעם טאַטנס ספרים און טלית קומט אָפּנעמען בייטאָג דער שמש.

איך בלייב איינע אַליין. די שטוב איז פּוסט און איך בין אויך ווי אַן אויסגעליידיקטע. דאָס אַלטע יאָר, ווי אַ פאַר־לאָרענער, שלעפּט זיך ערגעץ־וואו הינטער די פענצטער. דאָס

קומענדיקע יאָר דאַרף דאָך זיין אַ העלער, אַ ליכטיקער. כ׳וויל גיכער איבערשלאָפֿן די נאַכט.

צו־מאָרגנס אין דער פֿרי גיי איך אויך אין שול. איך בין אויך אָנגעטאָן אין נייע קליידער, פֿון קאָפּ ביז די פּיס. די זון שיינט. די לופֿט — קלאָר און לעבעדיק. מיינע נייע שיכלעך קלאַפּן טרוקן אָפּ. איך איַיל זיך צו. אַוודאי איז שוין אין שול אָנגעקומען דאָס נייע יאָר. אַוודאי בלאָזט שוין דאָרט דער שופר. ס׳קלינגט מיר שוין אין די אויערן. מיר דוכט זיך, דער הימל אַליין האָט זיך אַראָפּגענידערט און יאָגט זיך צו דער שול מיט מיר אינאיינעם. איך לויף צו דער ווייבערשער שול, כ׳גיב אַ שטופּ די טיר. ס׳גיט אַ בלאָז פֿון דאָרט אַ היץ, ווי פֿון אַ באָק־אויוון. אַ פֿאַרשטיקטע לופֿט פֿאַרכאַפּט דעם אָטעם. די שול איז אָנגעפּאַקט. די הויכע טישלעך פֿאַרוואָרפֿן מיט ספרים. אַלטע ווייבער זיצן, ווי איינגעזונקענע. מיידלעך שטייען, כמעט אויף די קעפּ פֿון די אַלטיטשקע. קינדער שטופּן זיך אונטער די פּיס.

איך וויל זיך צורוקן צו דער מאַמען. אָבער זי זיצט אַזוי ווייט, גאָר פֿון פֿאָרנט, ביים סאַמע פֿענצטער פֿון מאַנסביל־שול. ווי איך גיב מיך נאָר אַ ריר, טוט זיך אַ קער צו מיר אַ ווייבערשע פּלייצע, אַ פֿאַרוויינט פּנים גיט בייז אויף מיר אַ קוק:

— אָה!... אָה!... — בלאָזט זי אוים אויף מיר איר כעס.

מע שטופּט מיך פֿון הינטן און, ווי אַ באַפֿרייטע, פֿאַל איך צו צום פֿאַרענטש.

די מאַמע גיט מיר אַ וואונק מיט אַן אויג. זי איז צופֿרידן, וואָס איך בין שוין לעבן איר. אָבער וואו איז דער שופר? וואו איז דאָס נייע יאָר?

איך קוק אויף די ווענט פֿון מאַנצביל־שול. דער אָרון־קודש — פֿאַרמאַכט. דאָס פּרוכת — פֿאַרצויגן. שטיל און רואיק היטן אים די צוויי אויסגעצייטע לייבן. אידן טומלען זיך, ווי פֿאַר־נומען מיט אַנדערש וואָס. בין איך געקומען צו פֿרי, צו שפּעט?

מיט אַמאָל ציט זיך אוים פֿון אונטער אַ טלית אַ האַנט מיט

אַ שופר און בלייבט אין דער לופטן. דער שופר גיט אַ בלאָז. אַלע וועקן זיך אויף. מע הערט אויף רעדן צווישן זיך. מע וואַרט. דער שופר גיט ווייטער אַ בלאָז. אָפּגעהאַקט, ווי ס׳וואָלט אים אויסגעפּעלט אָטעם.

אידן קוקן זיך איבער. דער שופר בלאָזט, אַ הייזעריקער. אַ מורמל פאַרלויפט איבער דער שול.

— וואָס פאַר אַ שופר־בלאָזן? אים פעלט כח... אפשר בעטן אַן אַנדערן?...

און מיט אַמאָל, ווי דער בעל־תוקע וואָלט דורכגעשטופּט דעם בייזן שטן, וואָס האָט פאַרשטאָפּט דעם שופר, הערט זיך אַ ריינער, לאַנגער שאָל. ווי אַ רוף, איז ער פאַרלאָפן איבער דער גאַנצער שול, פאַרבלאָזט אַלע ווינקלען. אידן האָבן אָפּגעלעבט. ווער עס גיט אַ זיפץ, ווער ס׳שאָקלט צו. דער שאָל גיט זיך אַ הויב אין דער הויך. די ווענט — ווי אַ ריר געטאָן. ער קומט אָן צו מיר, צו מיין פאַרענטש. ער בלאָזט אין באַלקן אַריין, שטופּט די דיקע לופט, פאַרשטאָפּט יעדן ליידיקן אָרט. ער פאַר־בלאָזט מיינע אויערן, מיין מויל. ס׳טוט מיר אַפילו וויי אין בויך. ווען וועט זיך אויסבלאָזן דער שופר? וואָס וויל פון אונדז דאָס נייע יאָר?

* * *

איך דערמאָן זיך אָן אַלע מיינע עבירות. גאָט וויים, וואָס וועט זיין מיט מיר? ס׳האָט זיך דאָך אַזוי פיל אָנגעקליבן פאַרן יאָר! דערוואַרט איך זיך קוים אויף דעם נאָכמיטאָג. איך אייל זיך מיט דער מאַמען גיין צום תשליך, אויסטרייסלען די עבירות אין אונדזער גרויסן טייך. אויפן וועג אַנדערע ווייבער, מענער — אַלע גייען אַראָפּ דאָס קליין געסל, וואָס פירט צום ברעג. אַלע אָנגעטאָן אין שוואַרץ, ווי זיי וואָלטן, חלילה, גיין צו אַ לוויה. די לופט איז קאַלטלעך. פון הויכן ברעג טייך, פון גרויסן שטאָט־גאָרטן בלאָזט אַ ווינט — פליען בלעטעלעך אַראָפּ. געלע, רויט־לעכע, ווי שמעטערלינגען, דרייען זיי זיך אין דער לופטן, קוליען

זיך איבער, צעפאַלן זיך אויף דר'ערד. פליען אויך אַזוי אונדזערע עבירות? די בלעטלעך שורשען, קלעפּן זיך צו די שיך. איך פאַרשלעפּ זיי מיט זיך. מיט זיי צוזאַמען איז נישט אַזוי מוראדיק צו גיין צו תשליך.

— וואָס שטעלסטו זיך אָלץ אָפּ? — גיט די מאַמע מיך אַ צי פאַרן האַנט. — לאָז צו־רו די בלעטלעך!

באַלד שטעלן זיך אַלע אָפּ. די גאַס האָט זיך ווי אָפּגעהאַקט. טיפע, קילע וואַסערן, ווי צוגעשוואָומען צו די פיס.

אויפן ברעג טייך טונקלען זיך שוואַרצע רעדלעך אידן. זייערע אויסגעצויגענע קעפּ מיט בערד וואַקלען זיך, טובלען זיך אין וואַסער, ווי זיי וואָלטן וועלן אַנזען דעם אָפּגרונט אַליין. מיט אַמאָל גיבן די אידן אַ דריי זייערע קעשענעס; פון אונטער־שלאָק רייסן זיך אָפּ ברעקלעך, קייקלעך. די אידן מאַכן אַ ברכה אויפן קול און וואַרפן די ברעקלעך צוזאַמען מיט די עבירות אין וואַסער אַריין. אָבער, ווי וועל איך אויסטרייסלען מיינע עבירות? איך האָב נישט קיין ברעקלעך אין די קעשענעס, האָב אַפילו קיין קעשענעס ניט.

שטיי איך לעבן דער מאַמען און טרייסל זיך פון קאַלטן ווינט, וואָס הויבט אויף אונדזערע קליידלעך. די מאַמע זאָגט מיר אונטער די ברכות און די ברכות מיט די עבירות צוזאַמען פאַלן פון מויל גלייך אין וואַסער אַריין. מיר דוכט זיך, דער טייך איז ווי אַנגעשוואָלן פון אונדזערע אַלעמענס עבירות און קייקלט די מיט אַמאָל פאַרשוואַרצטע וואַסערן.

אַן אויסגעליידיקטע, קער איך זיך אַהיים. די מאַמע זעצט זיך גלייך זאָגן תהילים. זי וויל נאָך פאַרכאַפּן דעם טאָג, וויל נאָך וואָס אויסבעטן ביי גאָט. אַ זשומען פאַרלויפט איבער דער פינצטערער שטוב. די לופט פאַרוואָלקנט זיך ווי דער מאַמעס שפּאַקולן. די מאַמע וויינט, שאָקלט שטיל מיטן קאָפּ.

וואָס זאָל איך טאָן?

מיר דוכט זיך, פון די געדיכטע תהילים־שורות גליטשן זיך

ווייך אראָפּ אונדזוערע זיידעס, באָבעס. ס'וויגן זיך זייערע שאָטנס, זיי ציִען זיך, ווי פעדים, רינגלען מיך אַרום.

איך האָב מורא זיך אַ קער צו טאָן. אפשר שטייט ווער הינטער מיין רוקן און וויל מיך פאַרכאַפּן אין זיינע אָרעמס?

— מאַמע! — האַלט איך נישט אויס און גיב זי אַ טרייסל פאַרן אַרבל.

זי הייבט אויף דעם קאָפּ, שנייצט אויס די נאָז און הערט אויף צו וויינען. זי גיט אַ קוש דעם תהילים און מאַכט אים צו.

— באַשקע, — גיט זי מיר אַ זאָג, — איך גיי אין שול אַריין. מיר וועלן באַלד אַלע קומען צוריק. ס'ט צוגרייטן דעם טיש, מיין קינד!

— מאַמע, דאָס איז אויף שהחיינו מאַכן?

ווי זי גייט אַוועק, עפן איך פאַנאַנדער די שפּייז־אַלמערם. כ'שלעפּ פון דאָרט אַרויס הויכע פּאַפּירענע זעק, אָנגעפּאַקט מיט פּרוכטן, און שיט זיי אויס אויפן טיש. ווי אין אַ גרויסן גאָרטן, צעקייקלען זיך אויפן טיש גראָבע, גרינע קאַווענעס. אַן אַ זייט בלייבן ליגן שטענגלעך וויינטרויבן — ווייסע, רויטע. גרויסע באַרן, זאַפּטיקע, האָבן זיך איבערגעקוליעט אויף זייערע קעפּלעך. זיסע געלע עפּל גילדענען זיך, ווי מע וואָלט זיי שוין געהאַט איינגעטונקט אין האָניק. פלוימען, טונקל־רויטע, צע־שיטן זיך איבערן גאַנצן טיש.

אויף וואָס זשע מאַכן שהחיינו? מיר האָבן דאָך פון דעם אַלעם געגעסן אַ גאַנץ יאָר?

איך זע, פון אַן אַנדער זאַק שטעקט אַרויס, ווי אַ סאָסנע־ביימל, אַן אַנאַנאַס. אַ נייער, פרעמדער פּרוכט.

— סאָשע, ווייסטו וואו ס'וואַקסט אַן אַנאַנאַס?

— ווער ווייס? — מאַכט זי מיט די הענט. — כ'האָב אַנדערש וועגן וואָס צו טראַכטן!

קיינער ווייס ניט פון וואַנען ס'קומט דער אַנאַנאַס. מיט זיין דראַפּיקער הויט זעט ער אויס, ווי אַ מאָדנער פיש. זיין עק

אָבער בלייבט שטיין פון אויבן, ווי אַ פאַנאַנדערגעשפּרייטער פעכער. איך גיב אַ ריר זיין אַנגעשטאָפּטן בייכל, ציטערט ער אויף פון אויבן ביז אַראָפּ. ס'איז נישט אַזוי גלאַט אים אָנצורירן. ער האַלט זיך עפּעס ווי אַ קייסער. איך צאַם פּאַר אים אָפּ דעם מיטן טיש.

סאַשע צעשניידט אים אָן רחמנות. ווי אַ לעבעדיקער פיש, צעקרעכצט זיך דער אַנאַנאַס אונטער איר שאַרפן מעסער. זיין זאַפט, ווי ווייסע בלוט, צעשפּריצט זיך איבער די פינגער. איך גיב אַ לעק. אַ זיס-ביטערער טעם.

איז דאָס דער טעם פון נייעם יאָר?

— גאָט מיינער! — שעפּטשע איך אין איילעניש. — ביז אַלע קומען פון שול צוריק, גיב אַ טראַכט וועגן אונדז! טאַטע-מאַמע בעטן אויס אין שול אַ גאַנצן טאָג ביי דיר אַ גוט יאָר. דער טאַטע טראַכט דאָך שטענדיק וועגן דיר! און די מאַמע, אויף יעדן טראָט דערמאָנט זי דאָך דיין נאָמען! דו ווייסט, ווי זיי זיינען פאַרהאָרעוועט, פאַרזאָרגט. גאָט מיינער, דו קענסט אַלץ! מאַך, מיר זאָלן האָבן אַ זיס, גוט יאָר!

איך באַשיט שנעל דעם ביטערן אַנאַנאַס מיט מעל-צוקער.

— גוט יום-טוב! גוט יום-טוב! — שרייען איבער איינער דעם אַנדערן די אַריינגעלאָפענע ברידער.

גלייך נאָך זיי קומען טאַטע-מאַמע אַריין, בלאַסע און אויס-געמאַטערטע.

— לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

ס'האַרץ האָט מיר אַ שפּרונג געטאָן. ס'האָט זיך געדוכט, גאָט אַליין רעדט מיט זייער מויל.